

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

จากสถานการณ์เศรษฐกิจของประเทศไทยในปัจจุบัน ได้ส่งผลกระทบต่อผู้บริโภคทุกระดับของสังคมไทย โดยเฉพาะผู้ที่ยากจน หาเช้ากินค่ำจะได้รับผลกระทบอย่างมากที่สุด ก่อให้เกิดความยากลำบากในการดำเนินชีวิตและเลี้ยงชีพตนเอง วิกฤตทางเศรษฐกิจต่าง ๆ เหล่านี้ ก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมาอีกมากมาย เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาศีลธรรมตกต่ำ หรือปัญหาสังคมอื่นๆ ที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศ คือ การมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ยากลำบากยากแค้นมากขึ้น ขาดความมั่นคงทางอาชีพ รายได้ คุณภาพชีวิตตกต่ำ ผู้คนในประเทศจำต้องอดออม อดทนต่อภาวะเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นนี้ด้วยกันทั้งสิ้น ซึ่งมนุษย์เป็นทรัพยากรที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ เป้าหมายสูงสุดของการพัฒนา คือ การส่งเสริมให้ประชาชนมีชีวิตที่ดีและมีความอยู่เย็นเป็นสุข ไม่ว่าจะเป็นความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เพื่ออำนวยความสะดวกสบายในชีวิตประจำวันของประชาชน รวมทั้งด้านการส่งเสริมให้มีร่างกายที่ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ มีสภาพจิตใจที่ดี ล้วนแต่เป็นประเด็นที่มุ่งส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้นทั้งสิ้น หากประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีแล้วย่อมจะมีความสามารถในการพัฒนาตัวเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม ให้เกิดคุณค่าหรือประโยชน์สูงสุด ปัญหาต่างในสังคมก็จะลดลงหรือหมดไป (สกุลศักดิ์ อินหล้า, 2551, หน้า 1)

คุณภาพชีวิตที่ดีจะสะท้อนให้เห็นถึงสภาพความเป็นอยู่ที่เป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด การมีระดับความเป็นอยู่ด้านร่างกาย จิตใจ ความสัมพันธ์ทางสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ดี และการเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม ซึ่งถ้าสมาชิกของชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง (วิไลลักษณ์ พันธุ์แพ, 2544 หน้า 45) การที่จะสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการเรียนรู้ เพราะเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ประชาชนในสังคมได้รับสวัสดิการที่ดี คือการทำงานและการมีรายได้ (ทรงชัย ดิยานนท์, 2542 หน้า 3) สำหรับการพัฒนาอาชีพเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงนั้น จะต้องเน้นการยังชีพในชนบทแบบพอเพียงหรือพออยู่พอกิน หมายความว่า ผลิตอะไรมีพอที่จะใช้ ไม่ต้องไปยืมคนอื่น อยู่ได้ด้วยตนเอง คนเราถ้าพอในความต้องการ มันก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าประเทศใดมีความคิดอันนี้ หมายความว่าคิดว่าจะทำอะไรต้อง

พอเพียง หมายความว่า ชั่วตรง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็คือเป็นสุข (สุนทร กุศลวัฒนวงศ์, 2544, หน้า 7)

การดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของ หลักการทฤษฎีใหม่ 3 ชั้น คือ (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2541, หน้า 2-3)

ขั้นที่ 1 การผลิตเป็นการผลิตให้พึ่งตนเองได้ด้วยวิธีง่าย ๆ ค่อยเป็นค่อยไปตามกำลังให้ พอมีพอกินไม่อดอยาก

ขั้นที่ 2 เกษตรกรรวมพลังกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ร่วมแรงในการผลิต การตลาด การ เป็นอยู่สวัสดิการ การศึกษา สังคมและศาสนา เพื่อให้พอมีพอกิน มีใช้ช่วยใช้ชุมชนและสังคมดีขึ้น ไปพร้อม ๆ กัน ไม่รวยคนเดียว

ขั้นที่ 3 ร่วมมือกับแหล่งเงินและแหล่งพลังงานตั้งและบริการโรงสี ตั้งและบริการร้าน สหกรณ์ช่วยกันลงทุน ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบท ไม่ใช่ทำอาชีพเกษตรกร อย่างเดียวและระบบเศรษฐกิจพอเพียงน่าจะนำมาใช้เป็นแบบอย่างของการพัฒนาประเทศไทย

ในการดำเนินชีวิตดังกล่าวต้องมีแนวปฏิบัติในการดำรงชีวิต 5 ประการ คือ ยึดหลัก ประหยัดตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้านที่ไม่จำเป็น ลดละความฟุ้งเฟ้อในการดำรงอาชีพอย่างจริงจัง ยึดหลักประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง สุจริต แม้จะตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพก็ตาม ยึดหลักการละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และการแข่งขันในทางการค้าประกอบอาชีพแบบต่อสู้ กันอย่างรุนแรง ยึดหลักการไม่หุคหนึ่งที่จะหาทางใช้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยากครั้งนี้ โดยต้อง ขวนขวายใฝ่หาความรู้ให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้นจนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ และยึด หลักการปฏิบัติตนในแนวทางที่ดีละสิ่งชั่วให้หมดสิ้นไป ซึ่งสอดคล้องกับ วิโรจน์ นิมิต (2550, หน้า 1-2) ที่ได้เสนอแนวทางการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงที่ทำให้ชีวิตมีความสุขไว้คือ ต้อง พึ่งตนเองให้มากที่สุด ทำเอง กินเอง ใช้เอง ต้องใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดผลคุ้มค่าที่สุด เกิด ประโยชน์ที่สุด ต้องไม่ผลิตหรือบริโภคเกินกำลัง แสวงหาความพอเหมาะพอดีได้คุณภาพ ต้องมี ส่วนร่วมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ต่างคนต่างอยู่โดยไม่เหลียวแลกัน ในขณะที่ประเวศ วะสี (2544, หน้า 37) กล่าวว่า ถ้าคนในตำบลรวมตัวกันเป็นกลุ่มทำกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคมและ เศรษฐกิจจะหายจน ทำการเกษตรแบบผสมผสาน กลุ่มหัตถกรรม กลุ่มธรรมะ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มสตรี กลุ่มแปรรูป ฯลฯ การมีกลุ่มมาก ๆ ทำกิจกรรมหลากหลายจะทำให้หายจน การรวมตัว จัดตั้งกองทุนชุมชน โดยมีชาวบ้านเป็นผู้ดำเนินการนำกองทุนให้สมาชิกนำไปประกอบอาชีพ ผลประโยชน์ที่ได้นำมาจัดสวัสดิการให้สมาชิก เมื่อมีกองทุนชุมชนชาวบ้านจะเข้มแข็งและมีความสุข

ความพร้อมและการดำเนินงานตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสงขลา เขต 12 ผลการวิจัยของ ปราณี กาพวงศ์ (2555, หน้า 39) พบว่า การดำเนินงานสถานศึกษาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงด้านการพัฒนาหลักสูตรด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา มีความพร้อมในระดับปานกลาง

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้มี การสังเคราะห์ผลการพัฒนาคุณภาพชีวิต การสร้างวัฒนธรรมความพอเพียงใน โรงเรียนและการใช้รูปแบบฝึกรวมวิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา เนื่องจากต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ตลอดจนปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนมีความรักชาติที่สำคัญอันจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศ ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ผลของการศึกษาครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนอื่น ๆ ในการนำไปพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน โดยใช้วิธีการสังเคราะห์จากงานวิจัย

คำถามการวิจัย

1. ผลการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงนำไปใช้กับนักเรียนมัธยมศึกษาจะเป็นเช่นไร
2. ผลการนำโปรแกรมการฝึกรวมวิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงระดับชั้นมัธยมศึกษาจะเป็นเช่นไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสังเคราะห์งานวิจัยการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยวิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงระดับมัธยมศึกษา
2. เพื่อศึกษาผลการนำรูปแบบการฝึกรวมวิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงระดับมัธยมศึกษาที่สร้างขึ้นตามผลการวิเคราะห์งานวิจัยไปใช้กับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ผลจากการสังเคราะห์ ที่ได้จากการวิจัย และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ ได้องค์ความรู้ใหม่ ๆ และ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการค้นคว้างานวิจัยของผู้สนใจ
2. ผลจากการสังเคราะห์สามารถนำมากำหนดกรอบทิศทางการศึกษาวิจัยต่อไป
3. ได้แนวทางการสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนต่อไป

ขอบเขตการวิจัย

การสังเคราะห์งานวิจัยนี้ ใช้ข้อมูลจากวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท และปริญญาเอก จากมหาวิทยาลัย/สถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศ โดยสืบค้นข้อมูลจาก Thailand Library Integrated System (Thai LIS) Digital Collection ที่ URL: <http://dcms.thailis.or.th> ที่สำเร็จการศึกษาในช่วงปี พุทธศักราช 2540 ถึง 2557

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การสังเคราะห์งานวิจัย หมายถึง การนำหน่วยย่อย ๆ หรือส่วนต่าง ๆ ของผลการวิจัยที่เป็นข้อความรู้จากงานวิจัยหลาย ๆ เรื่องที่ศึกษาปัญหาเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน ทั้งที่เป็นข้อความรู้ที่สอดคล้องกันหรือขัดแย้งกันมาบรรยายสรุปรวมกันให้เป็นเรื่องเดียวกันจนเกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่และเป็นข้อสรุปของปัญหานั้น ๆ อย่างชัดเจน

2. เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงที่ทำให้ชีวิตมีความสุข คือ การพึ่งพาตนเองให้มากที่สุด ทำเอง กินเอง ใช้เอง ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดผลคุ้มค่าที่สุด เกิดประโยชน์ที่สุด ต้องไม่ผลิตหรือบริโภคเกินกำลัง แสวงหาความพอเหมาะพอดี ได้คุณภาพ มีส่วนร่วมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ต่างคนต่างอยู่โดยไม่เหลียวแลกัน

3. คุณภาพชีวิต หมายถึง ชีวิตของบุคคลที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างเหมาะสม มีองค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม

3.1 ด้านร่างกาย (Physical Domain) คือ การรับรู้สภาพทางด้านร่างกายของบุคคล ซึ่งมีผลต่อชีวิตประจำวัน เช่น การรับรู้สภาพความสมบูรณ์แข็งแรงของร่างกาย การรับรู้ถึงความรู้สึกสุขสบาย ไม่มีความเจ็บปวด การรับรู้ถึงความสามารถที่จะจัดการกับความเจ็บปวดทางร่างกายได้ การรับรู้ถึงผลกำไรในการดำเนินชีวิตประจำวัน การรับรู้ถึงความเป็นอิสระที่ไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น การรับรู้ถึงความสามารถในการเคลื่อนไหวของตน การรับรู้ถึงความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของตน การรับรู้ถึงความสามารถในการทำงาน การรับรู้ว่าคุณไม่จำเป็นต้องพึ่งพาต่าง ๆ หรือการรักษาทางการแพทย์อื่น ๆ เป็นต้น

3.2 ด้านจิตใจ (Psychological Domain) คือ การรับรู้สภาพทางจิตใจของตนเอง เช่น การรับรู้ความรู้สึกทางบวกที่บุคคลมีต่อตนเอง การรับรู้ภาพลักษณ์ของตนเอง การรับรู้ถึงความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง การรับรู้ถึงความมั่นใจในตนเอง การรับรู้ถึงความคิด ความจำ สมาธิ การตัดสินใจ และความสามารถในการเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ของตน การรับรู้ถึงความสามารถในการจัดการกับความ เสรี หรือกังวล การรับรู้เกี่ยวกับความเชื่อต่าง ๆ ของตน ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต

เช่น การรับรู้ถึง ความเชื่อด้านวิญญาณ ศาสนา การให้ความหมายของชีวิต และความเชื่ออื่น ๆ ที่มีผลในทางที่ดีต่อ การดำเนินชีวิต มีผลต่อการเอาชนะอุปสรรค เป็นต้น

3.3 ด้าน ความสัมพันธ์ ทางสังคม (Social Relationships) คือ การรับรู้เรื่อง ความสัมพันธ์ ของตนกับบุคคลอื่น การรับรู้ถึงการที่ได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นในสังคม การรับรู้ว่าคุณได้เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือบุคคลอื่นในสังคมด้วย รวมทั้งการรับรู้ในเรื่องอารมณ์ทางเพศ หรือการมีเพศสัมพันธ์

3.4 ด้านสิ่งแวดล้อม (Environment) คือ การรับรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ที่มีผลต่อการดำเนิน ชีวิต เช่น การรับรู้ว่าคุณมีชีวิตอยู่อย่างอิสระ ไม่ถูกกักขัง มีความปลอดภัยและมั่นคงในชีวิต การรับรู้ว่าคุณได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ดี ปราศจากมลพิษต่าง ๆ การคมนาคมสะดวก มีแหล่งประโยชน์ ด้านการเงิน สถานบริการทางสุขภาพและสังคมสงเคราะห์ การรับรู้ว่าคุณมีโอกาสที่จะได้รับข่าวสาร หรือฝึกฝนทักษะต่าง ๆ การรับรู้ว่าคุณได้มีกิจกรรมสันทนาการ และมีกิจกรรมในเวลาว่าง เป็นต้น

4. รูปแบบฝึกรวม หมายถึง กระบวนการฝึกรวม ลำดับขั้นตอนและวิธีการดำเนินงานจัดฝึกรวมตั้งแต่เริ่มต้นจนจบการฝึกรวม ซึ่งมีอยู่ 4 ขั้นตอน คือ 1. ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล 2. การสร้างโปรแกรมฝึกรวม 3. การทดลองใช้แผนการฝึกรวม 4. ประเมินแก้ไขและปรับปรุงโปรแกรมฝึกรวม

5. รูปแบบฝึกรวมด้วยวิธีเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง รูปแบบการฝึกรวมเริ่มจากการปรับเปลี่ยนแนวคิดผู้เข้าร่วมอบรม ให้ความรู้และนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบท เนื้อหา กระบวนการฝึกรวมจะมุ่งเน้นไปที่การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นต่อไป

6. นักเรียนมัธยมศึกษา หมายถึง ผู้เรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ ๔๒ จังหวัดสตูล